

UDK:339: 94 (575.146)

Umiddjon BAQOYEV,
Buxoro davlat universiteti magistranti
E-mail:umiddjonbaqoyev7@gmail.com

DSc, professor A.Zamonov taqrizi asosida

IMOMQULIXONNING ERON SHOHLARI BILAN SIYOSIY ALOQALARI

Аннотация

Vali Muhammadxon vafot etgach, Buxoro xonligi taxtini Imomqulixon (1611–1642) egalladi. Dastlab Buxoroda Imomqulixon hokimiyatining mustahkamlanishi natijasida Safaviylar sulolasi bilan munosabatlarda sokinlik davri boshlangan. Ammo Imomqulixon davrida Eron shohlari bilan munosabatlar yaxshilangan, ikki mamlakat o‘rtasida do‘stlik va elchilik aloqalari olib borilgan. Mazkur maqolada Eron hukmronlik qilgan safaviy hukmdorlar Abbas I va Safiy I davrida Imomqulixon bilan olib borilgan elchilik munosabatlari manbalar asosida tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: Eron, Movarounnahr, Buxoro, elchi, siyosiy maktub.

ПОЛИТИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ ИМАМКУЛИХАНА С ИРАНскими ЦАРЯМИ

Аннотация

После смерти Вали Мухаммад-хана престол Бухарского ханства занял Имамкули-хан (1611–1642). С укреплением власти Имамкулихана в Бухаре начался период спокойствия в отношениях с династией Сефевидов. Однако во время правления Имамкули-хана отношения с иранскими шахами улучшились и между двумя странами установились дружественные и дипломатические отношения. В данной статье на основе источников анализируются посольские отношения с Имамкулиханом во времена правления сефевидских правителей Аббаса I и Сафи I в Иране.

Ключевые слова: Иран, Мавераннахр, Бухара, посол, политическое письмо.

IMAM QULI KHAN'S POLITICAL RELATIONS WITH THE IRANIAN SHAHS

Annotation

After Vali Muhammad Khan's death, Imam Quli Khan (1611–1642) ascended to the throne of the Bukhara Khanate. With the strengthening of Imamkuli Khan's power in Bukhara, a period of calm began in relations with the Safavid dynasty. However, during the reign of Imamkuli Khan, relations with the Shahs of Iran improved, and friendly and diplomatic relations were maintained between the two countries. This article analyzes, based on sources, the diplomatic relations with Imamquli Khan during the reigns of the Safavid rulers Abbas I and Safi I in Iran.

Key words: Iran, Transoxiana, Bukhara, ambassador, political.

Kirish. 1611-yil ashtarxoniy Vali Muhammadxon vafot etgandan so‘ng, Buxoro xonligi taxtini Imomqulixon (1611–1642) egallagan. Buxoroda Imomqulixon hokimiyatining mustahkamlanishi natijasida safaviy shohlari bilan tashqi aloqalarda sokinlik davri boshlangan. Mir Muhammad Salim o‘zining “Silsilat us-salotin” asarida yozishicha, Shoh Safiy I davrida Eron va Buxoro o‘rtasida elchilik almashinuvi to‘xtamagan, ammo ba‘zan ochiqdan-ochiq yurishlar ham bo‘lgan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili (Literature review). Eron va Buxoro siyosiy va elchilik aloqalarini Muhammad Yusuf Munshiyning “Tarixi Muqimxoniy”, Iskandarbek Munshiyning “Tarixi olamroyi Abbosiy”, Hoji Mir Muhammad Salimning “Silsilat us-salotin”, Armeniy Vamberining “Buxoro yoxud Movarounnahr tarixi” kabi asarlardan tahlil qilib, tadqiq etish mumkin. Shuningdek, Bo‘riboy Ahmedov (1982), Azamat Ziyo (1990), Audrey Burton (1997), Hamid Ziyoyev (2012), Cihat Aydoğmuşoğlu (2013) Tofiq Nejeffi (2021) kabi bir qator olimlar safaviy va ashtarxoniy hukmdorlar

diplomatik munosabatlarga oid maxsus tadqiqotlar olib borishgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolani yozishda tarixiylik, tizimlilik, xolislik, shuningdek, statistik usullardan foydalanilib, Safaviylar bilan Ashtarxoniyalar sulolasi o‘rtasidagi o‘zaro siyosiy va diplomatik munosabatlar tahlil qilindi. Shuningdek, turk, ingliz va rus olimlarining tadqiqot metodologiyasidan ham foydalanildi.

Tahlil va natijalar. Vengriyalik sharqshunos Armeniy Vamberi shunday yozadi: “Vali Muhammadxon tiriklayin qo‘lga olindi va g‘olib shayxning (Imomqulixon nazarda tutilyapti U.B) amri bilan o‘sha zahoti boshidan judo qilingan. U atigi olti yil hukmronlik qildi. Bundan keyin Eron bilan Movarounnahr o‘rtasida uzoq muddat tinchlik va xotirjamlik davri davom etdi. Shoh Abbas o‘z qurol kuchi bilan raqibi ustidan g‘alaba qozongach, o‘zining barcha dushmanlari va xususan, o‘zbeklar nazarida katta mavqe qozondi. Shu bois, Eronga qilinadigan kichkina to‘qnashuv ham to‘xtatildi...[3]”. Vali Muhammadxon

bilan Imomqulixon o'rtasida bo'lgan jangda Imomqulixonga ko'maklashgan Eshim sultonning o'g'li Abulixon Toshkent hokimi qilib tayinlangan. Ammo mazkur holat qozoqlardan bo'lgan Eshim sultonga yoqmagan. Shundan so'ng Eshim sulton bilan Abuli sulton birlashib, Toshkent va Turkistonga yurish qilgan. Imomqulixon shimolda qozoqlarga qarshi kurashayotganida, 1612-yilda Rustam sulton Muhammadxonning tarafdorlari Chichektauga hujum qilib, qozi Abdullabey Qipchoqni asirga olgan. Maymana hokimi ham Jerivan qal'asiga qochishga majbur bo'lgan[8]. Imomqulixon Toshkentni egallagan Samarqand atrofidagi hududlarga bostirib kirgan qozoq qo'shinlarini qaytarish uchun Buxoroni tark etgan. Ukasi Nadr Muhammadxonni esa Balxdan yordamga chaqirgan. Lekin Nadr Muhammad Rustam Muhammadxon Gurjistondan Balxga hujum qilganligi uchun akasiga yordamga borishdan bosh tortgan. Imomqulixonning qat'iy iltimosidan so'ng, Nadr Muhammadxon qo'shini bilan birodariga yordam berish maqsadida Balxdan Samarqandga borishga kirishgan. Bundan xabar topgan Rustam Muhammad safaviy qizil askarlar yordamida Balxga hujum qilgan. Nadr Muhammadxon Samarqandga akasiga yordam berish uchun ketganligi sababli Balxdagi vaziyatga aralasha olmagan. Rustam Muhammad Balx va Chechaktaufini egallab, talon-taroj qilgan[1]. Balxda ahvolni o'nglab olish uchun Nadr Muhammadxon Rustam Muhammadxonga qiziga uylanishni taklif qilgan. Rustam Muhammadxon esa shu yo'l bilan bemalol Samarqand hokimi bo'lishi mumkinligiga ishongan. Rustam Muhammad qo'shinlari mazkur vaqtda boyluk to'plash bilan band edi. Ayni paytda Nadr Muhammad tarafdorlari esa Balxda qo'shin yig'ish bilan mashg'ul bo'lgan. Nadr Muhammad tarafdorlari birdaniga safaviylarga hujum qilib, ularni turli tomonlarga tarqatib yuborgan. Qizilboshlar yana mag'lubiyatga uchradilar. Rustam Muhammadxon o'z tarafdorlari bilan Gurjistonga ketgan. Keyinchalik esa u yerdan Hirotda jo'nab ketgan[1].

1613-yilda yana Rustam Muhammadxon tarafdorlari Balx va uning atrofiga hujum qilgan. Gurjistonda oziq-ovqat tanqisligi sodir bo'lgani tufayli ular Balx atrofini talon-taroj qilish maqsadida Abdullabey Qipchoqqa qo'shila boshlagan. Bir qator qal'alar Abdullabey qipchoqning tarafdorlari tomonidan bosib olingan. O'n kundan keyin Buxoro qo'shini yetib kelgan, Rustam Muhammad tarafdorlari mag'lubiyatga uchragan bo'lsa ham, ular Buxoro qo'shiniga katta talofat yetkazgan. Rustam Muhammad bu vaziyatdan xursand bo'lib, o'ljalar bilan birga asirlarni ham qo'lga kiritgan. U asirlarni oz qismini shoh Abbos Iga yuborgan[8].

Xoja Mir Muhammad Salim o'zining "Silsilat us-salotin" asarida yozishicha, hijriy 1022-yil (milodiy 1613-yilda) shoh Abbos I elchilar bilan birga Buxoroga bir maktub yuborgan. Maktubda ilgarigi do'stlik aloqalarini mustahkamlash haqida shoh tomonidan fikr bildirilgan[6][7]. Imomqulixon javob maktubida otasining o'limidan so'ng shoh Abbos I huzurida boshpana topgan va Hirotdan Balxga bir necha bor

bosqin uyushtirgan Vali Muhammadxonning o'g'li Rustam Muhammad sultonni qo'llab-quvvatlagani uchun unga ta'na qilgan[5][7].

1613-yil bahorida qozoqlar Turkiston va Toshkentni bosib olgan. Imomqulixon Turkiston va Toshkentni qaytarib olish uchun amirlarni yuborgan, o'zi esa qozoqlarni jazolash uchun Qipchoq dashtlariga yo'l olgan. Biroq Farg'ona va Andijonda ko'tarilgan qo'zg'olon tufayli Eshim sulton qaytishga majbur bo'lgan. Eshim sultonning raqibi hisoblangan Tursun Muhammad sulton Imomqulixon bilan ittifoq tuzgan va Toshkent hokimi etib tayinlangan. Nadr Muhammadxon Imomqulixon hali yo'lida ekan, Andijondagi qo'zg'olonni allaqachon bostirgan edi. Imomqulixon Nadr Muhammadxonga Balxga qaytishga ruxsat bergan. Lekin Andijonda qo'zg'olon ko'tarilganidan so'ng darhol Imomqulixon Nadr Muhammadxonni chaqirib olgan[8]. Rustam Muhammadxon faoliyati natijasida Safaviylar davlati bilan Buxoro xonligi o'rtasidagi munosabatlarda hamon birmuncha keskinlik mavjud edi. Bunday vaziyatda Imomqulixon 1613-yil sentabrda Xo'ja Navro'z ismli elchini Moskvaga yuboradi. Xo'ja Navro'z Imomqulixonning Safaviylar bilan yaxshi munosabatda ekanligi, ikki davlat o'rtasida savdo karvonlari va elchilar kelib-ketib turishini aytdi. Mazkur elchi 300 kishidan iborat savdo karvonlari bilan Qozonda, Samarada va boshqa joylarda mahalliy hokimiyat tomondan qabul qilingan. Imomqulixon elchilar bilan yuborgan yorlig'ida har ikki mamlakat o'rtasidagi savdo va elchilik munosabatlarini davom ettirishni rus hukumatiga taklif qilgan[10]. Bundan ma'lum bo'ladiki, Imomqulixon Navro'zxo'jaga shunqor va mo'ynalarni, hatto Sibirga borib bo'lsa ham olib kelishni buyurgan. Rus hukmdori Imomqulixon yorlig'iga javoban Qozon mahkamasi nomiga maxsus farmon yuborgan. Farmonda Buxoro xonligidan kelgan savdogarlar avvalgidek Rossiya hududida erkin savdo qilish mumkinligi aytilgan. Shuningdek, Navro'zxo'ja Rossiyaning istalgan yo'lidan borishi uchun ruxsat berilgan. Navro'zxo'ja boshchiligidagi elchilar 1615-yilda Buxoroga qaytgan[10]. Shoh Abbos I Imomqulixonga Usmoniylar imperiyasiga qarshi birgalikda kurashish taklif etgan, ammo xon buni rad etgan. Mazkur javob bilan Imomqulixon sunniy dunyosining yetakchisiga qarshi ittifoqchi bo'lishni istamagani va shoh Rustam Muhammadni qo'llab-quvvatlaganligi uchun qabul qilmaslik haqida xabar yuborgan. Shoh I Abbosning mavqei kuchli bo'lsada, Gurjistondagi harbiy safarga hozirlangani uchun xonlikka hech bir yurish qilmasligi haqida xabar bildirgan[8]. Aynan shu davrda Shoh I Abbosning Gurjistonga harbiy safarda bo'lganidan foydalangan Imomqulixon Xurosonga yurishni rejalashtirgan[11].

1616-yil Safaviylar davlati va Buxoro xonligi o'rtasidagi munosabatlar iliq davom etgan. Ammo 1617-yilda mart oyida Shoh I Abbosning Qorabog'da qishlashidan foydalangan beklar Xurosonga uch tomondan hujum qilgan. Muhammad Boqibey qalmoq boshchiligidagi kuchlar Mozandaron va Astrobodga hujum qilgan. Muhammadquli Do'rman boshchiligidagi boshqa kuchlar esa Andxuy va Saraxsga hujum boshladi. Muhammadquli Do'rman ilk jangda Murichoq

hokimi Xusravni mag'lubiyatga uchratgan. Ikkinchi jangda esa Saraxs hokimi Husaynni yengib o'ldirdi. Qora Tag'ma boshchiligidagi uchinchi qo'shin Safaviylar hududidagi Yazdgacha borib, ko'p o'lja jumladan, chorva bilan qaytgan[8][11]. 1616–1617-yillarda Usmoniyar sultoni Ahmad I (1603–1617) va Imomqulixon o'rtasida Safaviylarga qarshi kurashish maqsadida elchilik aloqalari olib borgan. 1617-yil dekabrda to'satdan Ahmad II vafot etishi bilan Imomqulixon va Ahmad II o'rtasidagi diplomatik munosabatlar uzilib qolgan[8]. Usmoniyar imperiyasi Eron bilan munosabatlarning buzilishini istamagan bo'lsada, lekin ba'zi voqealar Murod IV (1623–1640) ni Revon va Bag'dodga yurish qilishga majbur qilgan. Murod IV Imomqulixonga Eronga qarshi birgalikda hujum qilishni taklif qilib, maktub yuborgan[14]. Imomqulixon bu maktubga qanday javob berganligi to'g'risida manbalarda ma'lumotlar keltirilmagan. Faqat shunisi bizga ma'lumki, bu davrda Imomqulixon va Eron shohi Abbas I o'rtasida diplomatik munosabatlar mavjud bo'lgan[8]. 1617-yil dekabrda o'zbek hukmdori Imomqulixonning tog'asi va devonbegi lavozimida ishlagan Nodir Mirzo Tog'ay qo'mondonligida 30 000 o'zbek Xurosonga yuborgan. O'zbeklar Amudaryodan o'tib, Marv chegarasiga yetib keldilar, u yerdan Obivardga kelib, Dargaz yo'lidan Nishopur chegarasigacha bosib o'tdilar. Biroq, o'zbeklar Mashhadga hujum qilishni rejalashtirayotgan bir paytda, Marv hokimi Mihrabxon Nodir Tog'ayga qo'shilish uchun kelayotgan bo'lgan bir qism o'zbek askarlariga hujum qilib, ba'zilarini o'ldirgan. Shuningdek ba'zi mashhur o'zbek amirlarini ham asirga olganini eshitgan Nodir devonbegi chekinishga majbur bo'lgan[11]. Mihrabxon qo'lga olingan o'zbek qo'mondonlarini Shoh Abbasga yuborgan. Lekin keyinchalik Hirot hokimi Rustam Muhammadxonning aralashuvi bilan qo'lga olingan o'zbek qo'mondonlari ozod qilingan. Xuroson bekларbegisi Husaynixon Shamluning o'limidan xabar topgan o'zbeklar hijriy 1027-yilda (milodiy 1617/1618-yilda) Yalangto'sh Bahodir qo'mondonligida Xurosonga yurish qilgan. Ammo otasining vafotidan so'ng uning o'rniga Xuroson hokimi etib tayinlangan Hasanxon Hirot hokimi Rustam Muhammad bilan birga Yalangto'sh Bahodirni orqaga qaytishga majbur qildi. 1619-yilda Buxoro xonligi hukmdori Imomqulixon Safaviylar saroyiga aloqalarni olib borish va tinchlik o'rnatish iltimosi bilan o'z elchisini yuboradi. 1619-yil aprel oyida Isfahonda mehmon bo'lgan o'zbek elchisi shohning ziyofat taklifida Turkiya va Hindiston elchilari bilan yonma-yon o'tirgan[11].

Shoh Abbas hijriy 1030-yil (milodiy 1620–1621) o'zbeklarga qarshi kurashish maqsadida Xurosonga safarga chiqdi. Chunki o'sha yili Balx o'zbeklari Murg'ob qal'asiga hujum qilib, qal'aning barcha qizilbosh askarlarini o'ldirib, Shamlu toifasining mo'tabar kishilaridan bo'lgan qal'a qo'mondonini Balxga olib ketishgan. Shuningdek, Badg'isdagi Shamlu toifasiga mansublarni o'ldirib, ba'zilarini asirga olishgan. Shuningdek, Nadr Muhammadxon va Imomqulixonning onasi Imom Rizoga qarindosh bo'lib, Shoh Abbas I ga maktub va sovg'alar yuborgan[1].

Safaviylarning elchisi Muhammad Solihbek 1623-yil bahorida Buxoro shahriga kelgan. Tinchlik shartlari qabul qilindi va Muhammad Solih bek Xoja Ibrohim bilan Balxdan Isfahonga jo'nab ketgan. Shoh Abbas I mamnunlik izhori sifatida Xoja Ibrohimni saqlamagan. Shoh 1623-yilning kuzida Xoja Ibrohimni qaytarib yubordi. 1624-yil boshlarida Safaviylar Usmoniyarlardan Bag'dodni qaytarib olgan. Shunday qilib, Buxoro xonligi va Safaviylar davlati o'rtasida tinchlik saqlanib qolgan. 1629-yilda Shoh I Abbas vafot etgunga qadar ikki davlat o'rtasida hech qanday to'qnashuv bo'lmagan[12].

1623-yilda Usmonliylar sultoni Mustafo I taxtdan ag'darilgan va uning o'rniga Murod IV taxtga o'tirgan. Sulton Murod IV taxtga o'tirganidan ko'p o'tmay, Bag'dod Safaviylar qo'lga o'tgan[8.170]. Shuning uchun Usmoniyar vazirlari sultonga Buxoro xonligi bilan yaqin munosabatlar o'rnatishni va Safaviylarga qarshi birgalikda hujum boshlashni taklif qiladilar. Birin-ketin ular Imomqulixonga maktublar jo'natdilar. Ikkinchi maktub esa buxorolik Oy Muhammad vositachiligidagi yuborilgan. Imomqulixon dastlab bu taklifni olqishlamagan. Ikkinchi marotaba Murod IV Imomqulixonga Eronga qarshi birgalikda hujum qilishni taklif qilib, maktub yuborgan[14]. Imomqulixon bu maktubga qanday javob berganligi to'g'risida manbalarda ma'lumotlar keltirilmagan. Faqat shunisi bizga ma'lumki, bu davrda Imomqulixon va Eron shohi Abbas I o'rtasida diplomatik munosabatlar mavjud bo'lgan[8].

Shoh Abbas I vafot etgach, uning nabirasi Som Mirzo 1629-yil 17-fevralda Isfahondagi Oliqopi saroyida Shoh I Safiy nomi bilan taxtga o'tirgan[12]. Shoh Safiy davrida Eronda ichki kurashlar avj olgan va Turkiya hujumlari natijasida zaiflashib qolgan edi. Turkiya bilan janglar davom etib turgan paytda boburiy Shoh Jahon Qandahor hokimiga Boburiylar saroyida katta lavozim va'da qilib, 1638-yilda Qandahorni Hindistonga qo'shib oladi. Shu tariqa Eron-Turkiya sulhi tuzulganiga qadar hindlar Qandahorda o'z mavqelarini mustahkamlab olgan[4].

Bu davrda Balx hokimi Nadr Muhammad Hindistondagi ichki ziddiyatlardan foydalanishga harakat qilgan. U boburiy Jahongirshohni vafotini eshitgach, Qobulga hujum boshlab, shaharni bir qancha vaqt qamal qilib turgan, faqat Muhabbatxon boshchiligidagi hind qo'shinlari Qobulda Boburiylar hukmronligini tiklashga muvaffaq bo'ladi[4.52]. 1631-yil bahorida o'zbeklar Bolo Murg'ob va Badg'isga hujum qiladilar. Ammo Hirotidan sakkiz kilometr sharqda joylashgan Chahorbar degan joyda Hirot hokimi Hasanxon Imomqulixon qo'shinini mag'lub etdi va uch yuz kishini asirga oldi. 1631-yil 11-mayda Hasanxon Shoh Safiyga maktub yo'llab, o'zbeklar ustidan g'alaba qozonib, 300 ga yaqin asir olganini bildirdi. Buxoro xonligi qo'shinlari 1631-yil noyabrda yana hujumga o'tgan. Shibirg'on hukmdori Nadr Muhammadxonning o'g'li Abdulaziz ikki ming nafar askari bilan Chechektau va Badg'isga hujum qildi. U Badg'isni talon-taroj qilganidan so'ng, otasi unga qo'shimcha kuch beradi va u Turbet Jam tomon yo'l oldi. Ular Jom va Boxarz qal'alarini ham buzib

tashladilar[8.179]. Ayni paytda Balx hukmdori Nadr Muhammadxon o'g'li Abdulazizning Yalangto'sh Bahodir va boshqa o'zbek lashkarboshilari boshchiligidagi 20 minglik qo'shinning Maruchag' qal'asiga yuborilishi Hirot qo'shinlari va aholisi o'rtasida notinchliklar keltirib chiqargan. Bundan xabar topgan Shoh Safiy I o'zbek qo'shinlariga qarshi kurashda hamda xurosonliklarga yordam berish uchun safaviylarning jasur qo'shinini Rustambek va Xalaf beklar bilan yuborgan[12]. Biroq Imomqulixon ukasi Nadr Muhammadxonga qizilboshlar bilan jang qila olmasligini bildirgan va mazkur qal'ani qamal qilishdan voz kechish kerakligini bildirgan. Shu sababli Imomqulixon Abdulazizga Maruchag' qal'asidan chekinishni buyurgan[12].

Mir Muhammad Salim o'zining "Silsilat us-salotin" asarida yozishicha, Shoh Safiy I davrida Eron va Buxoro o'rtasida elchilik almashinuvi to'xtamagan, ammo ba'zan ochiqdan-ochiq yurishlar ham bo'lgan[7]. Shuningdek, Buxoro xonligida o'z mavqeyiga ega bo'lgan Jo'yboriy xo'jalar ham tashqi siyosatda faol ishtirok etishgan. Shulardan biri Xo'ja Abdurahim hisoblanadi[9]. Muhammad Tolib shunday yozadi: "Arzimas sabab tufayli Imomqulixonning xotirida xojadan (Xo'ja Abdurahim nazarda tutilyapti U.B) anjak g'ubor paydo bo'lib, xon unga Ka'ba ziyoratiga borishni hukm etgan. Xoja shu soatning o'zida qo'shinini yuklab, shahardan chiqib Sumitanga keldi va ulug'lar mozori yoniga qo'ndi.... Mehribon noma yozib, xojani Isfahon viloyatida shoh Abbas darboriga

yubordi[2]. Imomqulixon hukmronligining so'nggi yillarida ko'zi ojiz bo'lib qoladi. U ukasi foydasiga taxtdan voz kechib, 1642-yilda Baytulloh ziyoratiga safarga chiqqan. Imomqulixon Makkada vafot etgan va Baqe' qabristoniga dafn etilgan. Tarixchi olimlar Guldon Taniyeva yozishicha, Imomqulixon bir tomondan yetarli iqtisodiy imkoniyatga egaligi bilan haj qilish talablariga javob bergan bo'lsada, ikkinchi tomondan esa ko'zi ojiz bo'lganligi uchun haj talablaridan biriga javob bergan. U majburlikdan haj safarini amalga oshirgan[13]. I. Nizomiddinov yozichisha, boburiy Shoh Jahon o'z vakili Mir Ibrohim orqali Imomqulixonga bir lak rupiya yuborgan. Ammo vakili Mir Ibrohim Makkaga yetib borganiga qadar Imomqulixon vafot etgan. Mir Ibrohim esa pulga marvarid (40 ming rupiyaga) va zotli otlar sotib olib, Shoh Jahonga topshirgan[4] Makkaga yo'l olgan Imomqulixon Eronda hurmat bilan kutib olingan. U Eronda bo'lganida musavvirlar tomonidan uning portreti ishlangan. Imomqulixon 200 nafar nufuzli ziyoratchilar bilan haj safariga chiqqanligi to'g'risida manbalarda ma'lumotlar keltirilgan[13].

Xulosa va takliflar. Buxoro xoni Imomqulixon hukmronligi davrida ma'lum darajada Eron shohlari bilan tashqi aloqalar olib borildi. Safaviy hukmdorlar asosan elchilik maktublarida Turkiyada hukmronlik qilgan Usmoniylarga qarshi kurashga Imomqulixonni da'vat qilgan. Shuningdek, Buxoro xonligida o'z mavqeyiga ega bo'lgan Jo'yboriy xo'jalar ham Eron bilan diplomatik munosabatlarda faol ishtirok etishgan.

ADABIYOTLAR

1. İsgöndör bəy Münşi Türkman. Dünyanı bəzəyən Abbasın tarixi (Tarixə-aləmarayə-Abbasi). II Kitab. – Bakı. "Şərq-Qərb" Nəşriyyat evi, 2014.
2. Мухаммад Толиб. Матлаб ут-толибин. / Форс тилидан таржима, сўзбоши ва изоҳлар муаллифлари: Ғ. Каримий, Э.Миркомиллов. – Тошкент. "Movarounnahr", 2016.
3. Армений Вамбери. Бухоро ёхуд Мовароуннаҳр тарихи. – Тошкент. Info capital group, 2024.
4. Низомиддинов И. XVI-XVIII асрларда Ўрта Осиё-Ҳиндистон муносабатлари. – Тошкент. Ўзбекистон ССР "ФАН" нашриёти, 1966.
5. Ахмедов Б.А. История Балха (XVI- первая половина XVIII в.) – Ташкент. Фан, 1982.
6. Зияев А. "Силсилат ас-салатин" о политическом положении Бухарского ханства в середине XVII века //Ўзбекистонда ижтимоий фанлар. 1989. 8-сон.
7. Зияев А.Х. "Силсилат ас-салатин" как исторический источник/ Дисс.на соиск. Уч степ. канд. ист.наук. – Ташкент. 1990.
8. Burton A. The Bukharans. A dynastic, diplomatic and commercial history 1550–1702. Curzon, 1997.
9. Раҳмонқулова З. Б. XVI-XX аср бошларида Ўрта Осиё ва Усмонийлар давлатлари ўртасидаги ижтимоий-сиёсий ва маданий муносабатлар тарихи Тарих фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун диссертация. – Тошкент. 2002.
10. Тўраев Ҳ. Бухоро хонлигининг XVI-XVII асрлар ижтимоий-сиёсий ва маънавий-маданий ҳаётида Жўйбор хўжаларининг тутган ўрни. Тарих фанлари доктори илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. Тошкент, 2007.
11. Зиёев Ҳ. Ўзбекистоннинг Россия билан элчилик ва иқтисодий алоқаларнинг ўрнатилиши, ривожланиш тарихи (кадимги даврдан то XX аср бошларигача). III жилд. – Тошкент. Янги аср авлоди, 2012.
12. Сihat Aydoğmuşoğlu. Şah Abbas ve zamanı. Doktora Tezi. – Ankara, 2013.
13. Tofiq Nəcəfli. Azərbaycan Səfəvi imperiyasının Türkünstan xanlıqları ilə siyasi əlaqələri. – "İdeal-Print" MMC, Bakı, 2021.
14. Таниева Г. XVI–XIX аср биринчи ярмида Ўрта Осиё халқларининг ҳаж зиёрати тарихи Тошкент. "Ўзкитоб савдо нашриёт матбаа ижодий уйи", 2021.
15. Saray.M Rus işgali devrinde Osmanlı Devleti ile Türkistan hanlıkları arasındaki siyasi münasebetler. – 2. baskı. Ankara. Turk Tarih Kurumu. 2017.